O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT ShARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

"TASDIQLAYMAN"
Rektor G. Rixsiyeva
____
2022 yil "30" 06

O‘RGANILAYOTGAN MINTAQA MAMLAKATLARI XALQARO REYTING TIZIMLARIDA (TURKIYA)

FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	400 000-Biznes, boshqaruv va huquq
Ta’lim sohasi:	410 000-Biznes va boshqaruv
Mutaxassislik:	70411801 – Xorijiy sharq mamlakatlari iqtisodiyoti (mamlakatlar va mintaqalar bo‘yicha)

Toshkent-2022

Fan/modul kodi	O‘quv yili	Semestr	ECTS - Kreditlar
O‘MXR1204	2022-2023	2	4
Fan/modul turi	**Ta’lim tili**		**Haftadagi dars soatlari**
Majburiy	O‘zbek		2

	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	**O‘rganilayotgan mintaqa mamlakatlari xalqaro reyting tizimlarida (Turkiya)**	48	72	120

2.

I. Fanning mazmuni

Fanni o‘qitishdan maqsad – talabalarda o‘rganilayotgan mintaqa mamlakatlarining xalqaro reyting tizimidagi o‘rni va roliga baho berish, ushbu reyting tizimining uslubiy-amaliy jihatlari ahamiyatini idrok etish bo‘yicha bilim, ko‘nikma va malaka shakllantirishdir.

Fanning vazifasi - talabalarga o‘rganilayotgan mintaqa mamlakatlarining xalqaro reyting tizimidagi o‘rnini mustahkamlash va jahon xo‘jaligidagi rolini kuchaytirishga yo‘naltirilgan davlat siyosatini amalga oshirish omillari, shart-sharoitlari hamda takomillashtirish imkoniyatlarini tahlil qilish asosida ilmiy-amaliy xulosalar chiqarishni o‘rgatishdan iborat.

II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. “Xalqaro reyting tizimi” faniga kirish

Fanni o‘rganishning ilmiy-nazariy va amaliy ahamiyati. Jahon xo‘jaligi taraqqiyotining global, mintaqaviy va milliy xususiyatlari. Fanning maqsad va vazifalari. Xalqaro statistika va xalqaro reyting tizimining asosiy ko‘rsatkichlari.

2-mavzu.Xalqaro reyting va indekslar

Xalqaro reytinglar va ularning ilmiy-nazariy ahamiyati. Xalqaro indekslar va ularning ilmiy-nazariy ahamiyati. Xalqaro reyting va indeks ko‘rsatkichlarini hisoblash; tashkilot va muassasalar. Xalqaro reyting tizimi shakllanishi va rivojlanishi. «Iqtisodiy erkinlik», «Logistika samaradorligi», «Doing Business» indeksi va boshqalar. IHTTning «Mamlakatlarga xos xatarlarni tasniflash» tizimi.

3-mavzu.O‘zbekistonning xalqaro reyting va indekslardagi o‘rnini yaxshilash.

O‘zbekistonning xalqaro reyting va indekslardagi o‘rni: holat va

	muammolar. Xalqaro reyting va indekslar bilan ishlash bo'yicha respublika kengashi. Kengashning asosiy vazifalari. Mamlakatimizning ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy-huquqiy taraqqiyot darajasini tizimli tahlil qilib borish masalalari. Kompleks baholab borish. Ustuvor bo'lgan xalqaro reyting va indekslar. KPI tushunchasi. «O'zbekiston Respublikasi xalqaro reytinglarda» portali. **4-mavzu.Global innovasion indeks.** Global innovasion indeks (The Global Innovation Index). Innovasion rivojlanish darajasi. INSEAD xalqaro biznes-maktabi. Innovasion rivojlanish tasnifi - 82 ta ko'rsatkich. Innovatsiyalar uchun mavjud resurslar va sharoitlar (Innovation Input). Innovatsiyalar bo'yicha erishilgan amaliy natijalar (Innovation Output). **5-mavzu. «Iqtisodiy erkinlik» indeksi** Iqtisodiy erkinlik indeksi pog'onalari. "Meros" (Heritage Foundation) jamg'armasi. Reytingni ishlab chiqish omillari. Egalik huquqi. Sud samaradorligi. Hukumat jipsligi. Soliq yuklamasi. Davlat sarf-xarajatlari. Fiskal siyosat. Tadbirkorlik erkinligi. Mehnat erkinligi. Monetar erkinlik. Savdo erkinligi. Investisiyaviy erkinlik. Moliyaviy erkinlik. "Qonun ustuvorligi". "Iqtisodiyotda davlatning roli". "Barqaror samaradorlik". "Bozor shaffofligi". Indeks hisobotlari. **6-mavzu. «Doing Business» indeksi** Doyng biznes ko'rsatkichlari. Korxonalarni ro'yxatga olish. Shartnomalar ijrosini ta'minlash. Kredit olish. Minoritar investorlarni himoya qilish. Soliqqa tortish. Mulkni ro'yxatga olish. To'lovga layoqatsizlik uchun ruxsat berish. Qurilish uchun ruxsat olish. Xalqaro savdo-sotiq. **7-mavzu. Inson taraqqiyoti indeksi haqida** Iqtisodiy rivojlanish konsepsiyasi. Inson taraqqiyoti konsepsiyasi. Amartya Kumar Sen. Mahbub ul-Haq. Jamiyat rivojlanishining kompleks modeli. Taraqqiyotning pirovard maqsadi va uning samarasi. "Inson taraqqiyoti indeksi" (Human Development Index – HDI). "*Tengsizlikni hisobga olgan holda inson taraqqiyoti indeksi*" (Inequality-adjusted Human Development Index – IHDI). "*Gender rivojlanishi indeksi*" (Gender Development Index – GDI). "*Gender tengsizligi indeksi*" (Gender Inequality Index – GII). **III. Amaliy mashg'ulotlari buyicha ko'rsatma va tavsiyalar** ***((Laboratoriya ishlari), (Seminar mashg'ulotlari), (Kurs ishi), (Mustaqil ta'lim) o'quv rejada ko'rsatilgan turi (nomi) bo'yicha yoziladi)*** Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi: **1-mavzu. "Xalqaro reyting tizimi" faniga kirish** Fanni o'rganishning ilmiy-nazariy va amaliy ahamiyati. Jahon xo'jaligi

taraqqiyotining global, mintaqaviy va milliy xususiyatlari. Fanning maqsad va vazifalari. Xalqaro statistika va xalqaro reyting tizimining asosiy ko'rsatkichlari.

2-mavzu.Xalqaro reyting va indekslar

Xalqaro reytinglar va ularning ilmiy-nazariy ahamiyati. Xalqaro indekslar va ularning ilmiy-nazariy ahamiyati. Xalqaro reyting va indeks ko'rsatkichlarini hisoblash; tashkilot va muassasalar. Xalqaro reyting tizimi shakllanishi va rivojlanishi. «Iqtisodiy erkinlik», «Logistika samaradorligi», «Doing Business» indeksi va boshqalar. IHTTning «Mamlakatlarga xos xatarlarni tasniflash» tizimi.

3-mavzu.O'zbekistonning xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash.

O'zbekistonning xalqaro reyting va indekslardagi o'rni: holat va muammolar. Xalqaro reyting va indekslar bilan ishlash bo'yicha respublika kengashi. Kengashning asosiy vazifalari. Mamlakatimizning ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy-huquqiy taraqqiyot darajasini tizimli tahlil qilib borish masalalari. Kompleks baholab borish. Ustuvor bo'lgan xalqaro reyting va indekslar. KPI tushunchasi. «O'zbekiston Respublikasi xalqaro reytinglarda» portali.

4-mavzu.Global innovasion indeks.

Global innovasion indeks (The Global Innovation Index). Innovasion rivojlanish darajasi. INSEAD xalqaro biznes-maktabi. Innovasion rivojlanish tasnifi - 82 ta ko'rsatkich. Innovatsiyalar uchun mavjud resurslar va sharoitlar (Innovation Input). Innovatsiyalar bo'yicha erishilgan amaliy natijalar (Innovation Output).

5-mavzu. «Iqtisodiy erkinlik» indeksi

Iqtisodiy erkinlik indeksi pog'onalari. "Meros" (Heritage Foundation) jamg'armasi. Reytingni ishlab chiqish omillari. Egalik huquqi. Sud samaradorligi. Hukumat jipsligi. Soliq yuklamasi. Davlat sarf-xarajatlari. Fiskal siyosat. Tadbirkorlik erkinligi. Mehnat erkinligi. Monetar erkinlik. Savdo erkinligi. Investisiyaviy erkinlik. Moliyaviy erkinlik. "Qonun ustuvorligi". "Iqtisodiyotda davlatning roli". "Barqaror samaradorlik". "Bozor shaffofligi". Indeks hisobotlari.

6-mavzu. «Doing Business» indeksi

Doyng biznes ko'rsatkichlari. Korxonalarni ro'yxatga olish. Shartnomalar ijrosini ta'minlash. Kredit olish. Minoritar investorlarni himoya qilish. Soliqqa tortish. Mulkni ro'yxatga olish. To'lovga layoqatsizlik uchun ruxsat berish. Qurilish uchun ruxsat olish. Xalqaro savdo-sotiq.

7-mavzu. Inson taraqqiyoti indeksi haqida

Iqtisodiy rivojlanish konsepsiyasi. Inson taraqqiyoti konsepsiyasi. Amartya Kumar Sen. Mahbub ul-Haq. Jamiyat rivojlanishining kompleks modeli. Taraqqiyotning pirovard maqsadi va uning samarasi. "Inson

	taraqqiyoti indeksi" (Human Development Index HDI). "*Tengsizlikni hisobga olgan holda inson taraqqiyoti indeksi*" (Inequality-adjusted Human Development Index – IHDI). "*Gender rivojlanishi indeksi*" (Gender Development Index – GDI). "*Gender tengsizligi indeksi*" (Gender Inequality Index – GII). Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurulmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interfaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq. **IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar** Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular: 1. Xalqaro reyting va indekslar tizimining asosiy xususiyatlari. 2. Xalqaro indekslardan ilmiy-nazariy faoliyatda foydalanish imkoniyatlari. 3. Xalqaro reyting va indeks ko'rsatkichlarini hisoblash usullari. 4. Xalqaro reyting tizimi shakllanishi xususiyatlari. 5. «Iqtisodiy erkinlik» indeksining maqsad va vazifalari. 6. «Doing Business» indeksining maqsad va vazifalari. 7. O'zbekistonning xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash imkoniyatlari. 8. Xalqaro reyting va indekslar bilan ishlash bo'yicha respublika kengashining vazifalari. 9. O'zbekiston uchun ustuvor bo'lgan xalqaro reyting va indekslar. 10. Global innovasion indeks va uning asosiy ko'rsatkichlari. 11. Innovasion rivojlanish darajasi ko'rsatkichlari. 12. Innovatsiyalar uchun mavjud resurslar va sharoitlar. 13. Innovatsiyalar bo'yicha erishilgan amaliy natijalar. 14. Iqtisodiy erkinlik indeksini ishlab chiqish omillari. 15. Doyng biznes ko'rsatkichlari tavsifi. 16. Iqtisodiy rivojlanish konsepsiyasi asoslari. 17. Inson taraqqiyoti konsepsiyasi asoslari. 18. Amartya Kumar Senning faoliyati. Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.
3.	**V Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: • o'rganilayotgan mintaqa mamlakatlari talabalarda o'rganilayotgan mintaqa mamlakatlarining xalqaro reyting tizimidagi o'rni va roliga baho berish, ushbu reyting tizimining uslubiy-amaliy jihatlari haqida

	tasavvur va bilimga ega bo'lishi; • Fanning vazifasi - talabalarga o'rganilayotgan mintaqa mamlakatlarining xalqaro reyting tizimidagi o'rnini mustahkkamlash va jahon xo'jaligidagi rolini kuchaytirishga yo'naltirilgan davlat siyosatini amalga oshirish omillari, shart-sharoitlari hamda takomillashtirish imkoniyatlarini tahlil qilish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi***; • mintaqa mamlakatlarining xalqaro reyting tizimidagi o'rnini mustahkkamlash va jahon xo'jaligidagi rolini kuchaytirishga yo'naltirilgan davlat siyosatini amalga oshirish omillari, shart-sharoitlari hamda takomillashtirish imkoniyatlarini yanada kengaytirish borasida ilmiy-amaliy ahamiyatga ega taklif hamda tavsiyalar ishlab chiqish ***malakalariga ega bo'lishi kerak.***
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
6.	**Asosiy adabiyotlar** 1. Global innovasion indeks. https://gtmarket.ru/ratings/global-innovation-index. Gumanitar portal. Yillik hisobotlar. 2. https://russian.doingbusiness.org/ru/rankings. 3. https://gtmarket.ru/ratings/doing-business Gumanitar portal. Yillik hisobotlar. 4. Inson taraqqiyoti. Darslik/ S.Safoyev tahriri ostida. T.: JIDU, 2011, 502 b. 5. Barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning va inson taraqqiyoti prinsiplarini amalga oshirishning parlament tomonidan ta'minlanishi. O'zbekiston Oliy Majlisi Senati va O'zbekistondagi BMT Taraqqiyot dasturi hamkorligida tayyorlangan amaliy qo'llanma. 6. BMT Taraqqiyot dasturining dunyo mamlakatlarida inson taraqqiyoti bo'yicha 2011-2019 yillarda tayyorlangan hisobotlari, http://hdr.undp.org/en/global-reports.

	Qo'shimcha adabiyotlar 1. O'zbekiston Respublikasini 2030 yilga qadar ijtimoiy-iqtisodiy kompleks rivojlantirish konsepsiyasi. https://regulation. gov.uz/ru/ document.. 2. «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasining hujjatlar to'plami. www.lex.uz. 3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida»gi farmoni// regulation.gov.uz 4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majliga Murojaatnomasi. 2020 yil 24 yanvar. "Xalq so'zi", 2020 yil 25 yanvar. 5. O'zbekiston Respublikasining 2035 yilgacha rivojlanish strategiyasining konsepsiyasi. 2019 y., 18 fevral. Buyuk kelajak, T.: 486 b. 6. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining tegishli yillar ma'lumotlari. //stat.uz/ 7. Sen A. The concept of development//Handbook of DE//North Holland. 2010. **Axborot manbalari** 1. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi xukumat portali. 2. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. 3. www.mineconomy.uz (O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot vazirligi) 4. www.mehnat.uz (O'zbekiston Respublikasi Mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligi) 5. www.mf.uz (O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi) 6. www.stat.uz (O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi) 7. www.ima.uz (O`zbekiston Respublikasi Intellektual mulk agentligi) 8. www.academy.uz (Fanlar akademiyasi)
7.	O'quv dasturi "Turkiy xalqlar tarixi, madaniyati, siyosati va iqtisodiyoti" kafedrasida ishlab chiqilgan va 2022-yil " " dagi " "-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan. O'quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2022-yil "30 06" dagi "11"-sonli bayoni bilan tasdiqlangan.
8.	**Fan/modul uchun mas'ul:** N.Xolmatov – TDShU "Turkiy xalqlar tarixi, madaniyati, siyosati va iqtisodiyoti " kafedrasi dotsenti, iqtisod fanlari nomzodi;
9.	**Taqrizchilar:** G.G'ulomova – O'zbekiston Xalqaro islom akademiyasi, "Islom

	iqtisodiyoti va moliyasi, ziyorat turizmi" kafedrasi dotsenti, iqtisodiyot fanlari nomzodi (turdosh OTM); N.Mo'minov – O'zbekiston Milliy universiteti, "Iqtisodiyot nazariyasi" kafedrasi mudiri, iqtisod fanlari doktori, professor (turdosh OTM).